

પ્રવચન નં. ૩૦૨ શ્લોક-૧૫૫, ૧૫૬ મંગળવાર, ભાદરવા સુદ ૧૩, તા. ૦૪-૦૯-૧૯૭૯

આજે નવમો દિવસ છે ને? દસલક્ષણી પર્વનો નવમો અક્રિયન ધર્મ. જેનો મોહ સર્વથા ગળી ગયો છે. અક્રિયન કોને હોય છે? મુનિ. મુનિ કોને કહેવાય? આહાહા..! જેને સર્વથા મોહ ગળી ગયો છે. પોતાના આત્માના હિતમાં નિરંતર લાગેલા છે. પોતાનો આનંદસ્વરૂપ ભગવાન, તેમાં નિરંતર આનંદમાં લાગેલા રહે છે. એ મુનિ (છે). તેને અક્રિયન ધર્મ હોય છે. અને સુંદર ચારિત્રના ધારણ કરનારા. અંતર આનંદસ્વરૂપ ભગવાન, અતીન્દ્રિય આનંદમાં રમનારા. ચારિત્ર નામ અંતર ચરવાવાળા. અંતર આનંદસ્વરૂપમાં ચરનારું ચારિત્ર. તેને ચારિત્ર કહે છે.

તે અને ઘર, સ્ત્રી, પુત્રાદિ છોડીને મોક્ષને અર્થે દીક્ષા, ચારિત્ર ધારણ કર્યું છે. પોતાના સ્વરૂપની દૃષ્ટિ અને રમણતામાં લીન થવા માટે ચારિત્ર ગ્રહણ કર્યું છે. તે મુનિ સંસારમાં વિરલ છે. એ મુનિ તો સંસારમાં વિરલ છે. એમાં અત્યારે તો શું મુનિપણું છે? સમ્યગ્દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્ર વિરલ છે. જે સ્વતઃ નિજ હિતાર્થે તપ કરે છે, ચારિત્ર ધારણ કર્યું છે. તપમાં મુનિપણું, તપકલ્યાણક આવે છે ને? દેહથી, રાગથી ભિન્ન પોતાના સ્વરૂપનો અનુભવ કરીને તેમાં લીન થવાની દશા પ્રગટ કરી છે. બીજા માટે શાસ્ત્ર આદિ દાન કરે છે, તેના સહાયક પણ છે એવા યોગીશ્વર સંસારમાં અત્યંત દુર્લભ છે. પહેલા તો ચારિત્રવંત દુર્લભ છે પણ એમાં પણ પરને કોઈ શાસ્ત્ર આદિનું દાન દે, રાગનો ત્યાગ કરીને એ તો બહુ દુર્લભ છે, એમ કહે છે.

સમસ્ત શાસ્ત્રના જાણનારા વીતરાગે પોતાના આત્માથી સમસ્ત વસ્તુઓને ભિન્ન જાણીને બધાનો ત્યાગ કરી દીધો. એમ કહો કે બધાને છોડ્યા તો શરીર, પુસ્તકાદિ કેમ ન છોડ્યા? તેનો ઉત્તર :- શરીર આદિમાં કોઈ પ્રકારની મમતા નથી હોતી. આહાહા..! આ દસલક્ષણી પર્વ ચારિત્રનું પર્વ છે. ચારિત્ર એ કોઈ ક્રિયાકાંડ, નગ્નપણું કે પંચ મહાવ્રતના પરિણામ એ કોઈ ચારિત્ર નથી. આહા..! અંતર ભગવાન આનંદસ્વરૂપ પ્રભુ, તેનો અનુભવ કરીને અંતરમાં લીન થવું એ ચારિત્ર છે. તેથી તેને મોજૂદ નથી. તેને શરીરાદિ છે તોપણ નથી. તેની ઉપર મમતા નથી. આહા..!

અક્રિયન છે ને? ક્રિયન માત્ર પરનું મમત્વ નથી. આ શરીર અને પુસ્તક હોય તોપણ તેનું મમત્વ નથી. અને વગર આયુથી શરીરનો નાશ તો થતો નથી. પરંતુ તેઓ શરીરાદિમાં કોઈ પણ પ્રકારનું મમત્વ કરતા નથી. જો શરીરાદિમાં કોઈ પ્રકારનું મમત્વ કરે તો એ જિનેન્દ્ર આજ્ઞા ભંગરૂપ મહાદોષના ભાગી થાય છે. આહા..! મુનિ શરીરની મમતા તો કરતા નથી પણ પુસ્તકાદિ મળે એ મારું છે એવી મમતા નથી કરતા. આહાહા..! આવી વાત

છે, ભાઈ! મુનિપણું અક્રિયનપણું એ કોઈ અલૌકિક વાત છે. આહાહા...! એ અક્રિયનની વાત થઈ. હવે આપણે ૧૫૫ કળશ છે ને?

‘સમયસાર’ ૧૫૫ કળશ.

(શાર્દૂલવિક્રીડિત)

લોકઃ શાશ્વત એક એષ સકલવ્યક્તો વિવિક્તાત્મન-
શ્ચિલ્લોકં સ્વયમેવ કેવલમયં યલ્લોકયત્યેકકઃ ।

લોકોઽયં ન તવાપરસ્તદપરસ્તસ્યાસ્તિ તદ્મીઃ કુતો

નિશ્શઙ્કઃ સતતં સ્વયં સ સહજં જ્ઞાનં સદા વિન્દતિ ॥૧૫૫॥

ધર્મી તેને કહીએ કે જેને રાગથી ભિન્ન પોતાના આત્માની દૃષ્ટિ અને અનુભવ થયા હોય. આહાહા...! કોઈ બાહ્યની ક્રિયા કરે છે માટે ધર્મી છે, એમ નથી. આહા...! અંતરમાં આત્માનો અનુભવ કરે છે. રાગથી, વિકલ્પથી, શરીરથી ભિન્ન થઈને આત્મા આનંદસ્વરૂપનો અનુભવ કરે છે એ ધર્મી, એ ધર્મ કરનારો (છે).

‘આ ચિત્સ્વરૂપ લોક જ ભિન્ન આત્માનો (અર્થાત્ પરથી ભિન્નપણે પરિણમતા આત્માનો) શાશ્વત, એક અને...’ આહાહા...! ધર્મીને તો આ લોક અને પરલોક આત્મામાં છે. આલોક-ચિદ્લોક, જ્ઞાનલોક શાશ્વત સ્વભાવ ભગવાન, એ પોતાનો આલોક છે. શરીરાદિ એ કંઈ પોતાનો લોક છે નહિ. આહાહા...! બહુ સૂક્ષ્મ વાત, ભાઈ! વીતરાગ માર્ગ બહુ સૂક્ષ્મ. અહીંયાં તો (કહ્યું કે), ચિત્સ્વરૂપ લોક જ અમારો લોક છે. ધર્મી એમ માને છે કે જ્ઞાનસ્વરૂપ મારો આત્મા તે જ મારો લોક છે. આહાહા...! શરીરાદિ તો નહિ પણ દયા, દાનનો રાગ એ પણ મારી ચીજ નહિ. આહાહા...! ચિત્સ્વરૂપ, જ્ઞાનસ્વરૂપ, ચૈતન્યચંદ્રમા, શીતળતાના સ્વભાવથી, વીતરાગભાવથી ભરેલો એ ચિત્લોક એ મારો લોક છે. ઝીણી વાત છે, ભાઈ! આહાહા...!

એ ‘ભિન્ન આત્માનો (અર્થાત્) પરથી ભિન્નપણે પરિણમતા..’ રાગથી પ્રભુ ભિન્ન છે તો ધર્મી ભિન્ન થઈને પોતાના આત્માનું પરિણમન કરે છે. આહાહા...! વર્તમાન ચાલતી પ્રથાથી વસ્તુ જુદી છે. આહાહા...! ભગવાનઆત્મા રાગથી ભિન્ન થઈને પોતાનો ચિત્સ્વરૂપ લોકે જ પરિણમતો આત્મા શાશ્વત. એ ચિત્સ્વરૂપ ધ્રુવ ચીજ શાશ્વત છે. જ્ઞાનાનંદ સ્વભાવ ભગવાનઆત્માનો એ શાશ્વત છે. એ કોઈ નવો નથી, ક્ષણિક નથી. આહાહા...! ધર્મી એને કહીએ કે જે પોતાનો ચિદ્લોક શાશ્વત છે તેને પોતાનો માને છે અને અનુભવે છે. આહાહા...! આકરી વાત છે.

‘શાશ્વત, એક...’ જ્ઞાયક સ્વરૂપ ભગવાન શાશ્વત છે અને એક છે, ભેદ નહિ. આહાહા...! રાગ તો નહિ પણ પર્યાયનો ભેદ પણ જેમાં નથી. ઝીણી વાત છે, ભાઈ! ‘શાશ્વત, એક અને સકલવ્યક્ત...’ આહાહા...! ઓલામાં અવ્યક્ત કહ્યું. અહીં સકલવ્યક્ત (કહ્યું, અર્થાત્)

ત્રિકાળ જ્ઞાયકભાવ અંદર પ્રગટ છે. આહાહા...! રાગનો, દયા, દાન, ભક્તિનો ભાવ છે એ રાગ છે. એ રાગથી ચિદ્લોક શાશ્વત ભિન્ન છે. આહા...! તે એક છે. શાશ્વત છે, એક છે. આહાહા...! અને સર્વ કાળે પ્રગટ છે. અસ્તિપણે તો પોતાની સત્તા, અસ્તિત્વ શાશ્વત એ સકળ વ્યક્ત છે. આહાહા...! એ વસ્તુ તરીકે સકળવ્યક્ત છે. આહાહા...! આવી ભાષા, લ્યો. સર્વ કાળે પ્રગટ છે.

‘કારણ કે માત્ર ચિત્સ્વરૂપ લોકને આ જ્ઞાની આત્મા સ્વયમેવ એકલો અવલોકે છે...’ આહાહા...! ધર્મી જીવ-જ્ઞાની જીવ પોતાના ચિત્સ્વરૂપ લોકને દેખે છે, પોતાના ચિત્સ્વરૂપ લોકને અનુભવે છે. આવી વાત છે. આહા...! છે? ‘માત્ર ચિત્સ્વરૂપ લોકને આ જ્ઞાની આત્મા સ્વયમેવ એકલો અવલોકે છે...’ માત્ર ચિત્સ્વરૂપ લોક, જેમાં દયા, દાન, વિકલ્પ, રાગનો પણ અભાવ છે. એ બધી ક્રિયા તો રાગ છે. આહાહા...! ‘માત્ર ચિત્સ્વરૂપ લોકને...’ [અયં સ્વયમેવ એકકઃ લોકયતિ] આહાહા...! ઝીણી વાત, ભાઈ! વીતરાગ સર્વજ્ઞ પરમાત્મા, તેનો પંથ અંતરમાં ધર્મીની ચીજ કોઈ જુદી છે. એ કોઈ ક્રિયાકાંડ ને રાગ ને ભક્તિ ને પૂજા ને વ્રત ને જાત્રા એ કોઈ ધર્મ નથી, એ તો રાગ છે. આહાહા...! એ રાગથી ભિન્ન ભગવાન (છે).

‘જ્ઞાની આત્મા સ્વયમેવ એકલો...’ એકલો રાગની અપેક્ષા છોડીને ચિદ્ધન, જ્ઞાનધન ભવગાનઆત્માને ‘અવલોકે છે...’ એકલું સ્વરૂપ. રાગની અપેક્ષા નહિ, નિમિત્તની અપેક્ષા નહિ, દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્રની પણ જેમાં અપેક્ષા નથી. આહાહા...! એવો સ્વયમેવ, સ્વયમેવ-સ્વયં જ. ‘એવ’ છે ને? ‘સ્વયંમેવ એકલો અવલોકે છે...’ આનંદ સ્વરૂપ ભગવાન જ્ઞાન, શાશ્વત આત્મા, ધ્રુવ આત્મા, નિત્ય આત્મા તેને એકલો અવલોકે છે અને એકલો અનુભવે છે. આવી વાત છે. આહાહા...! આ ધર્મીની ચીજ આ છે. ધર્મી કંઈ આ દયા પાળે ને વ્રત કરે ને અપવાસ કરે એ કોઈ ધર્મ નથી, એ તો રાગ છે. આહાહા...! ઝીણી વાત, ભાઈ! વીતરાગ માર્ગ, જિનેશ્વર ત્રિલોકનાથ, તેનો કહેલો પંથ કોઈ અલૌકિક છે.

આ તો સમ્યગ્દર્શન ચોથું ગુણસ્થાન જ્યારે થયું, હજી ચોથું, ડોં! પાંચમું અને છઠ્ઠું મુનિ એ તો કોઈ અલૌકિક ચીજ છે. આહાહા...! અહીંયાં તો સમ્યગ્દષ્ટિ થયો, આત્મા જ્ઞાયકભાવ, નિત્યભાવ, શુદ્ધભાવ, ધ્રુવભાવ એ ભાવ પોતાનો છે એમ પોતાનો માની, તેને એકલો પરની અપેક્ષા વિના અનુભવે છે, અવલોકે છે. આહાહા...! તેનું નામ ધર્મી અને ધર્મ કહેવામાં આવે છે. ‘કાંતિભાઈ’ આ બધું આવું કોઈ દિ’ સાંભળ્યું નથી. આહાહા...! કહો, ‘હિંમતભાઈ’ આ કરવાનું છે, બાપા! આ કરવાનું છે, બોલતા હતા, ભાઈ! ભાઈ કહેતા હતા. સાચી વાત, બાપા! આહા...! અરે...રે...! પહેલી શ્રદ્ધા તો કરે કે આ જ કરવા જેવું છે. આહાહા...! ઝીણી વાત, બાપુ! ભાઈ! આહાહા...!

ધર્માત્મા ‘સ્વયમેવ એકલો અવલોકે છે...’ શું કહે છે? જેમાં રાગની મંદતાની ક્રિયાની પણ અપેક્ષા નથી, એવો ભગવાન ચિદ્લોક, જ્ઞાનલોક, આનંદલોક સ્વયમેવ સ્વભાવિક નિત્ય

શાશ્વત લોક આત્મા, સકળવ્યક્ત પ્રગટ, તેને એકલો અનુભવે છે. આહાહા...! સમજાય છે કાંઈ? ‘એકલો અવલોકે છે—અનુભવે છે. આ ચિત્સ્વરૂપ લોક જ તારો છે,...’ આહાહા...! ‘લોક્યંતિ ઇતિ લોકઃ’ જે જ્ઞાનમાં જાણવામાં આવે છે. શરીર, વાણી, મન આ તો માટી જડ ધૂળ છે. આહાહા...! અંદરમાં જે પાપનો રાગ, હિંસા, જૂઠું, ચોરી, વિષયભોગ (આવે) એ તો પાપતત્ત્વ ભિન્ન તત્ત્વ છે. અને દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિ, પૂજા, જાત્રાનો ભાવ એ તો રાગ, પુણ્યતત્ત્વ છે, એ આત્મા નહિ.

અહીંયાં તો કહે છે કે, ચિત્સ્વરૂપ લોક જ તારો છે. એ રાગ નહિ. જ્ઞાનસ્વરૂપ ભગવાન, જ્ઞાન એટલે આ શાસ્ત્રજ્ઞાન નહિ, જાણકસ્વભાવ શાશ્વત તે મારો લોક છે. આહાહા...! આલોક ને પરલોકનો ભય જ્ઞાનીને નથી. કારણ કે આલોક અને પરલોક પોતાનો આત્મા છે. સમજાણું? આવી ઝીણી વાતું. અરે...રે...! અનંતકાળથી એ ચૈતન્યના દર્શન અને ભાન વિના રખડ્યો. મુનિપણું અનંત વાર લીધું, દિગંબર સંત અનંતવાર થયો પણ એ ક્રિયા, પંચ મહાવ્રતની ક્રિયામાં ધર્મ માન્યો. આહાહા...! એ તો મિથ્યાદષ્ટિ છે. આહાહા...!

સમ્યગ્દષ્ટિ ધર્મની પહેલી સીડીવાળો, શરૂઆતવાળો એ ચિત્સ્વરૂપ લોક જ તારો છે (એમ માને છે). જ્ઞાનાનંદ સ્વભાવ ધ્રુવ એ મારો છે, રાગ મારો નથી, જડની ક્રિયા મારી નથી, જડ મારું નથી, સ્ત્રી, કુટુંબ-પરિવાર, લોક, ગામ, નગર મારા નથી. આહાહા...! છે? ‘ચિત્સ્વરૂપ લોક જ...’ ભાષા છે? છે ને? [અયં સ્વયમેવ એકકઃ લોકયતિ] આહાહા...! શાશ્વત ચૈતન્યપ્રભુ, ધ્રુવ જે ભગવાનઆત્મા એ તારો લોક છે, એમ સમકિતી-ધર્મી જાણે છે. આહાહા...! [તદ્-અપરઃ] ‘તેનાથી બીજો...’ જ્ઞાયક સ્વભાવ ધ્રુવ, એ તારો લોક છે, તેનાથી ભિન્ન ‘આ લોક કે પરલોક તારો નથી...’ આહાહા...! આ રાગ, સ્ત્રી, કુટુંબ-પરિવાર એ આ લોક એ તારો નથી. એ લોક તારો નથી. આહાહા...! એમ પરલોક. સ્વર્ગ અને નરકમાં જવું એ પરલોક, એ પણ આત્માનો નથી. આહાહા...! ‘આ લોક અને પરલોક તારો નથી...’ એમ ધર્મી અંતરમાં અનુભવે છે. આહાહા...! આવી વાતું આકરી છે. આ તો હજી શરૂઆત સમ્યગ્દર્શનની વાત છે. ચારિત્ર તો કોઈ અલૌકિક વાતું છે, બાપુ! હજી સમ્યગ્દર્શન વિના ચારિત્ર આવ્યા ક્યાંથી?

સમ્યગ્દર્શન થયું તો એ માને છે કે મારો લોક તો ચિદ્દેવ, આનંદર્કદ એ મારો લોક છે. તેનાથી પર રાગ, દયા, દાન, વિકલ્પ, શરીર, વાણી, મન, કુટુંબ એ લોક તો પરલોક (છે), મારો લોક નથી. આહાહા...! વ્યવહાર રત્નત્રયનો વિકલ્પ ઉઠે છે એ પણ મારો લોક નથી. અરે...રે...! આવી વાત. છે? ‘તેનાથી બીજો કોઈ...’ જ્ઞાયક સ્વભાવ ભગવાન નિત્યાનંદ પ્રભુ, એ મારો લોક છે. તેનાથી ભિન્ન રાગાદિ કે શરીરાદિ કે વાણી આદિ કે કુટુંબ, કબીલા એ પરલોક (છે), મારો લોક નથી. આહાહા...! દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્રની શ્રદ્ધાનો રાગ, એ પણ મારો લોક નથી. આહાહા...! મારો હોય એ મારી પાસે રહે, જુદા ન પડે. આહાહા...! રાગ તો

મારી પાસે રહેતો નથી, રાગ તો છૂટી જાય છે. આહાહા...! રાગથી રહિત મારી ચીજ જે છે, જ્ઞાનાનંદ સહજાનંદ પ્રભુ, એ મારો લોક છે, અપર મારો લોક કોઈ છે નહિ. આહાહા...!

જે ભાવે તીર્થંકરગોત્ર બંધાય એ ભાવ મારો નહિ. એ મારો નહિ, એ મારો નહિ, મારો તો ચિદ્ધન (લોક) છે. આહાહા...! ઝીણી વાત, ભાઈ! વીતરાગમાર્ગ જિનેશ્વરનો માર્ગ બહુ સૂક્ષ્મ છે. લોકમાં તો અત્યારે સ્થૂળ બધું વિપરીત બનાવી દીધું છે. બસ, આ વ્રત કરો ને અપવાસ કરો ને જાત્રા કરો એ ધર્મ. મંદિર બનાવો ને પૂજા કરો. એ તો બધો રાગ છે, ભાઈ! તને ખબર નથી. એ રાગ આત્માનો સ્વભાવ નહિ. આહાહા...! ધર્મી પોતાના સ્વભાવથી અપર વ્યવહાર રત્નત્રયના રાગને પણ પોતાનો માનતા નથી. આહાહા...! આજે નવમો દિવસ છે. અફર દિ' છે. આહાહા...!

ભગવાન જ્ઞાયક સ્વરૂપ ધ્રુવ, એ ઉપર દષ્ટિ પડીને જે અનુભવ થયો તો ધર્મી એમ માને છે કે મારો લોક તો આ છે. રાગાદિ મારો લોક ત્રણકાળમાં નથી. આહાહા...! 'તારો નથી એમ જ્ઞાની વિચારે છે,...' અથવા એમ 'જાણે છે,...' અને એવો જ અનુભવ કરે છે. આહાહા...! સંસારમાં પડ્યા આખો દિ', એને આવું કહેવું. ભાઈ! એ રખડવાના પંથ તો અનંતકાળથી કર્યા. છૂટવાનો પંથ એક સેકંડ પણ ક્યારેય કર્યો નથી. મુનિ થયો, નગ્ન દિગંબર મુનિ હજારો રાણીઓ છોડીને પંચ મહાવ્રતનું પાલન નિરતિચાર કર્યું, પણ એ તો રાગ છે. આહાહા...! રાગ એ મારો લોક નહિ. મારો લોક તો રાગથી ભિન્ન જ્ઞાયકભાવ એ મારો લોક છે, આહાહા...! એ મારી ચીજ છે. રાગાદિ મારી ચીજ નથી તો પછી આ શરીર, કુટુંબ, કબીલા તો મારી ચીજ છે નહિ. આહાહા...! જુઓ! આ સંતોની વાણી.

સાચા સંત મુનિ ધર્માત્મા, જેને અંતરમાં આનંદમાં લીન થવાની જાગૃત દશા ઉગ્ર છે, એ કહે છે કે મુનિને અથવા સમકિતીને પોતાનો લોક તો આનંદ અને જ્ઞાનસ્વરૂપ ભગવાન, નિત્ય પ્રભુ, શાશ્વત વસ્તુ (છે). પર્યાય બદલતી છે, આ તો શાશ્વત વસ્તુ. આહાહા...! એ મારો લોક છે એમ પર્યાય માને છે. પર્યાય એમ માને છે કે, પર્યાય એટલે હજી સાંભળ્યું ન હોય, કાંઈ ખબર ન મળે. જૈનના એકડાના મીંડાની વાતું આ તો છે. આહાહા...! એ પર્યાય એટલે અવસ્થા. એ અવસ્થા પણ હું નહિ. હું તો શાશ્વત ચિદ્ધન છું એ અવસ્થા એમ માને છે. આહાહા...! ઓલું 'નાવ તરે રે મોરી નાવ તરે' એવું આવે છે ને? ભાષા ભૂલી ગયા. 'સમયસાર નાટક'માં શ્લોક આવે છે. આહા...!

એકલો ભગવાન શાશ્વત ચિદાનંદ. 'વસ્તુ વિચારત ધ્યાવર્તે મન પાવે વિશ્રામ' આહાહા...! વસ્તુ, આત્મા વસ્તુ જેમાં અનંત ગુણ વસ્યા છે, રહ્યા છે એવી 'વસ્તુ વિચારત ધ્યાવર્તે મન પાવે વિશ્રામ' આહાહા...! 'અનુભવ તાકૌ નામ' આહા...! 'રસ સ્વાદત સુખ ઊપજે' પણ એ રસ સ્વાદ ઊપજે એ અનુભવ. 'અનુભવ તાકૌ નામ' આહાહા...! અતીન્દ્રિય આનંદનો રસ પર્યાયમાં આવવો. 'વસ્તુ વિચારત' ભગવાન વસ્તુ ત્રિકાળી નિત્યાનંદ પ્રભુ, અનાદિઅનંત

છે તેનો કોઈ કર્તા નથી. સ્વયંસિદ્ધ વસ્તુ છે, એ શાશ્વત છે. તેનો વિચાર ધ્યાવવાથી ‘મન પાવે વિશ્રામ’ વિકલ્પ છૂટી જાય છે. આહાહા...! ‘રસ સ્વાદત સુખ ઉપજે’ અતીન્દ્રિય આનંદના રસનો સ્વાદ લ્યે છે. ‘રસ સ્વાદત સુખ ઉપજે’ આનંદની દશા ઉત્પન્ન થાય છે. આહાહા...! એ સુખ. દુનિયાના બહારના સુખની કલ્પના એ તો મૂઢે માની છે. આહા...! ઇન્દ્રિયોમાં સુખ ને પૈસામાં સુખ ને શરીર, સ્ત્રીમાં સુખ ને... મૂઢ અજ્ઞાની પોતાના આનંદ ને સુખને ભૂલીને પરમાં સુખ માનીને ચાર ગતિમાં રખડે છે. આહાહા...!

અહીંયાં તો ‘રસ સ્વાદત સુખ ઉપજે’ આત્મા આનંદમૂર્તિ પ્રભુ, તેનો સ્વાદ લેતા ‘રસ સ્વાદત સુખ ઉપજે’ અતીન્દ્રિય આનંદનું સુખ ઉત્પન્ન થાય છે. આહાહા...! અરે...! આવી વાત. ‘અનુભવ તાકો નામ’ તેનું નામ આત્માનો અનુભવ અને આત્માના રસનો સ્વાદ (કહેવામાં આવે છે). ભાઈ! વીતરાગમાર્ગ કોઈ અલૌકિક છે. એવો માર્ગ ક્યાંય છે નહિ. વીતરાગ સિવાય ક્યાંય આ વાત નથી. અત્યારે તો વીતરાગના વાડામાં પણ ગોટા ઉઠ્યા છે. આહાહા...!

આ તો ત્રણલોકના નાથ જિનેશ્વરદેવ ‘સીમંધરસ્વામી’ ભગવાન તો મહાવિદેહમાં બિરાજે છે. આહાહા...! પરમાત્મા બિરાજે છે ત્યાંથી આ વાત આવી છે. ‘કુંદકુંદાર્યા’ ત્યાં ગયા હતા. દિગંબર મુનિ, ‘કુંદકુંદાર્યા’ બે હજાર વર્ષ પહેલા (ગયા અને) આઠ દિવસ ત્યાં રહ્યા હતા, આહાહા...! ત્યાંથી આવીને આ (શાસ્ત્ર) બનાવ્યા. ભગવાન આમ માર્ગ કહે છે અને એમ છે. આહાહા...!

ધર્મની દૃષ્ટિ જેને સમ્યગ્દર્શન થયું તો એ સમ્યગ્દર્શનમાં આખા પૂર્ણાનંદના નાથની પ્રતીતિ આવી અને સાથે અતીન્દ્રિય આનંદનો અનુભવ, રસના સ્વાદના સુખની ઉત્પત્તિ થઈ. આહાહા...! અરે...! આ તો એકલી નિશ્ચયની વાતું (કરે છે), વ્યવહાર (તો કહેતા નથી). વ્યવહાર તારા ક્યાં છે, ધૂળમાં સાંભળને હવે. આહાહા...! એવા વ્યવહાર તો અભવિએ પણ અનંતવાર કર્યા. ‘મુનિવ્રત ધાર અનંત બૈર ત્રૈવેયક ઉપજાયો પણ આતમજ્ઞાન બિન લેશ સુખ ન પાયો’ પંચ મહાવ્રત ને પાંચ સમિતિ ગુપ્તિના નિર્દોષ (પાલન કર્યા), એને માટે આહાર કરીને આપે અને પાણીનું બિંદુ (આપે તો) ન લ્યે. એવી ક્રિયા અનંત વાર કરી, આહા...! પણ એ તો રાગની ક્રિયા છે. પણ રાગથી ભગવાન ભિન્ન એવા આત્માનું જ્ઞાન કર્યું નહિ, તો આત્માના જ્ઞાન વિના સુખ મળ્યું નહિ. એ પંચ મહાવ્રતના પરિણામ દુઃખ છે. આહાહા...! અરે...! આ કેમ ઉતરે? ક્યાં બિચારા રખડતા પ્રાણી, અનંત કાળમાં નરક ને નિગોદમાં રખડતા, એમાંથી આવ્યો, માણસ થયો (પણ) ભાન ન મળે કાંઈ. આહાહા...! ધર્મને નામે પણ ગોટા બધા. રાગની ક્રિયા કરો તો ધર્મ થાય. અહીં તો પરમાત્મા જિનેશ્વરદેવ વીતરાગ પરમાત્મા વીતરાગ ધર્મ કહે છે. એ આત્મા ચિદ્ધન આનંદકંદ એ તારી ચીજ છે, એ સિવાય અપર રાગાદિ તારી ચીજ નહિ. આહાહા...! જુઓ! આ ધર્મીની દૃષ્ટિ. સમ્યગ્દૃષ્ટિનો આ ભાવ. આહાહા...!

‘જ્ઞાની વિચારે છે, જાણે છે...’ આત્મા જ્ઞાયક સ્વભાવ સિવાય કોઈ ચીજ મારી નથી. એ પર મારી ચીજ જ નથી. આહાહા...! [તસ્ય તદ્-મીઃ કુતઃ અસ્તિ] ‘તેથી જ્ઞાનીને...’ ધર્મીને (કે) જેને આત્માના જ્ઞાયકભાવનું ભાન થયું અને જ્ઞાયકભાવનો સ્વાદ લીધો, જ્ઞાયકભાવના સુખનો પર્યાયમાં અનુભવ થયો એ સમકિતી (છે). આહાહા...! તેથી સમકિતીને, જ્ઞાની કહો કે સમકિતી કહો. ‘આ લોકનો તથા પરલોકનો ભય ક્યાંથી હોય?’ આહાહા...! આ લોકમાં મારી આ સામગ્રી મરતા સુધી રહેશે કે નહિ? વૃદ્ધાવસ્થા આવશે તો આ બધી સામગ્રી રહેશે કે નહિ? એ ચિંતા સમકિતીને હોતી નથી. સમજાણું? વૃદ્ધ થઈશ અને શરીર જીર્ણ થશે તો આ સામગ્રી શું કરશે? એવી ચિંતા નથી. આહા...! તેમ પરલોકની ચિંતા નથી. અહીંયાંથી ક્યાં જઈશ? સ્વર્ગમાં જઈશ કે મનુષ્યમાં જઈશ? સ્વર્ગ, નરકમાં હું જતો જ નથી. મારો આત્મા મારામાં છે, હું તો ત્યાં જાઉં છું. આહા...! ‘માંગીલાલજી’ આવી વાતું છે. ઝીણી વાત, ભાઈ! આહાહા...!

પરનો ત્યાગ તો આત્મામાં છે જ નહિ. કેમકે પરના ત્યાગગ્રહણથી તો ભગવાન ત્રિકાળી શૂન્ય છે પણ રાગનો ત્યાગ પણ આત્મામાં યથાર્થપણે છે નહિ. કારણ કે રાગરૂપ આત્મા થયો જ નથી તો રાગનો ત્યાગ કરવાનું ક્યાં રહ્યું? આહાહા...! ઝીણી વાત છે, ભાઈ! અજાણ્યા અજ્ઞાની માણસ અનાદિથી રખડે છે. એને આ વાત કેમ બેસે? એક તો આખો દિ’ ધંધાપાણી, ધંધાના પાપ અને બાયડી, છોકરા સાચવવા ને ભોગમાં પાપમાં (જાય), છ-સાત કલાક સૂવું, એમાં વખત મળે નહિ. કદાચિત્ કલાક વખત મળે તો આ ભગવાનના દર્શન કરવા ને પૂજા કરવી ને ભક્તિ કરવી. એ તો રાગ છે. આહાહા...! સમજાણું? આહાહા...!

‘જ્ઞાનીને આ લોકનો તથા પરલોકનો ભય ક્યાંથી હોય?’ છે? આહા...! ‘તેથી...’ ‘તસ્ય’ ‘જ્ઞાનીને...’ ‘તદ્-મીઃ’ ‘આ લોકનો તથા પરલોકનો ભય ક્યાંથી હોય? તે તો પોતે નિરંતર...’ આહાહા...! ચાહે તો એ ધંધાપાણીમાં દેખાય છતાં જ્ઞાની તો જ્ઞાનનો જ નિરંતર અનુભવ કરે છે. જ્ઞાતાપણાની પર્યાયનો એ કર્તા છે. આહાહા...! સમજાય છે કાંઈ? આહા...! ‘તે તો પોતે નિરંતર...’ સમ્યગ્દષ્ટિ ધર્મીજીવ (ધર્મની) શરૂઆતવાળો સ્વયં નિરંતર. છે ને? ‘સઃ’ (અર્થાત્) તે ધર્મી. ‘સ્વયં સતતં’ પોતે નિરંતર. ‘નિઃશંક વર્તતો થકો...’ નિર્ભય વર્તતો થકો. આહા...! નિઃશંક કહો કે નિર્ભય કહો. ‘પોતે નિરંતર નિઃશંક વર્તતો થકો...’ આહાહા...! શું કહે છે? ‘પોતે નિરંતર નિઃશંક વર્તતો થકો...’ શંકા નથી કે આ લોક મારો છે ને પરલોક મારો છે, એવી શંકા નથી. મારો લોક તો આ (ચૈતન્ય) છે. મારી શાશ્વત ચીજ એ મારો લોક છે. આહાહા...!

એ પ્રમાણે પોતે જ પોતાથી નિરંતર નિઃશંક વર્તતો થકો ‘સહજ જ્ઞાનને (પોતાના જ્ઞાનસ્વભાવને) સદા અનુભવે છે.’ સ્વાભાવિક, સહજ એટલે સ્વભાવિક જ્ઞાન એટલે પોતાનો જ્ઞાનસ્વભાવ, જાણન સ્વભાવ જે ત્રિકાળ જ્ઞાયક સ્વભાવ. આહાહા...! તેનો ‘સદા..’ ત્રિકાળ

‘અનુભવે છે.’ આમ તો નિરંતર પહેલું આવી ગયું છે પણ આ તો ‘સદા’ નાખ્યું છે (એટલે) ત્રિકાળ. ધર્મી તો ત્રિકાળ ભૂત, વર્તમાન ને ભવિષ્યમાં આત્માના જ્ઞાનને જ અનુભવે છે. આહાહા...! ઝીણી વાત, ભાઈ! ભવના અંતનો ધર્મ જે સમ્યગ્દર્શન કોઈ અલૌકિક ચીજ છે. આહાહા...! મુનિપણું તો અલૌકિક ચીજ છે તેની વાત તો ક્યાં? એ તો ક્યાં છે પણ સમ્યગ્દર્શન એ કોઈ વિરલ ચીજ છે. આહાહા...!

તે (જ્ઞાની) અંતરમાં પોતાના સ્વભાવમાં સ્વયં નિરંતર નિઃશંક વર્તતો થકો. સ્વભાવમાં નિઃશંકપણે વર્તતો થકો. સ્વાભાવિક જ્ઞાયક સ્વભાવનો સદા ત્રિકાળ અનુભવ કરે છે. ભવિષ્યમાં આમ થશે ને ભૂતમાં આમ હતું, એમ છે નહિ. એ તો જ્ઞાયકનો અનુભવ ત્રિકાળ પોતામાં કરે છે. ભવિષ્યમાં પણ સ્વર્ગમાં જાય તોપણ પોતાના અનુભવમાં રહે છે. આહાહા...! સમકિતી સ્વર્ગમાં જાય છે? તો કહે છે, ના. એ તો ત્યાં પણ પોતાના અનુભવમાં રહે છે. આહાહા...! અને ત્યાંથી મરીને મનુષ્યભવ થાય છે તો કહે છે ત્યાં પણ જ્ઞાનના અનુભવમાં રહે છે, જ્ઞાનની પર્યાયના અનુભવમાં રહે છે. જ્ઞાન મારો સ્વભાવ છે ત્યાં રહે છે. આહાહા...! સમજાણું? આવી ચીજ છે. પહેલા એનું જ્ઞાન તો કરે. આહાહા...! હજી જ્ઞાનનાય ઠેકાણા નહિ, શ્રદ્ધા તો ક્યાંથી લાવવી? આહાહા...!

ભાવાર્થ :- ‘આ ભવમાં જીવન પર્યંત અનુકૂળ સામગ્રી રહેશે કે નહિ?’ વૃદ્ધાવસ્થા આવશે, અનુકૂળ સામગ્રી રહેશે કે નહિ? આહાહા...! ‘એવી ચિંતા રહેવી તે આ લોકનો ભય છે.’ એનું નામ આ લોકનો ભય કહેવાય છે. ધર્મીને એ ચિંતા છે નહિ. આહાહા...! આટલા પૈસા સંઘરી રાખીએ, આટલો માલ રાખીએ. મોટી ઉંમરના થાય ને? સ્ત્રી મરી ગઈ પણ બીજી નહિ હોય તો સેવા કરશે કોણ? એટલે બીજી પરણીને લગન કરવા. આહાહા...! એ ચિંતા જ્ઞાનીને થતી નથી. આહાહા...! આ બાહ્યની સામગ્રી મરણ પર્યંત રહેશે કે નહિ? એ ચિંતા જ્ઞાનીને હોતી નથી. આહાહા...! ‘એવી ચિંતા રહે તે આ લોકનો ભય છે.’

‘પરભવમાં મારું શું થશે?’ અરે...! દેહ છોડીને હું ક્યાં જઈશ? દેહ તો છૂટશે તો ક્યાંક તો જશે. અહીં તો અમુક વખત રહેશે, પરલોકમાં ક્યાં જઈશ? ‘એવી ચિંતા રહેવી તે પરલોકનો ભય છે. જ્ઞાની જાણે છે કે—આ ચૈતન્ય જ મારો એક, નિત્ય લોક છે...’ પરલોક-ફરલોક મારે ક્યાં જવાનું છે. પરલોક-પ્રધાનલોક મારો ચૈતન્ય તે મારો પરલોક છે. આહાહા...! આવી વાતું છે. વીતરાગ માર્ગ બહુ, બાપુ! લોકોએ આખો વિપરીત કરી નાખ્યો છે. વીતરાગમાર્ગને રાગમાર્ગમાં ખતવી નાખ્યો છે. આહાહા...! શ્રદ્ધા તદ્દન મિથ્યાત્વ ઘૂંટી રહ્યા છે.

અહીં તો કહે છે, પ્રભુ! પરલોકમાં ક્યાં જઈશ એવી ચિંતા સમકિતીને નથી. કેમકે પરલોકમાં જઈશ પણ હું તો મારી પર્યાયમાં જ રહીશ. ત્યાં પરલોકમાં હું દેવલોકમાં નથી જતો. આહાહા...! ‘શ્રેણિક’ રાજા ક્ષાયિક સમકિતી. નરકના આયુનો બંધ કર્યો હતો પછી

ભગવાન પાસે તીર્થંકરગોત્ર બાંધ્યું. વર્તમાનમાં ચોરાશી હજાર વર્ષની સ્થિતિએ પહેલી નરકમાં છે. ત્યાંથી (નીકળીને) પહેલા તીર્થંકર થશે, આવતી ચોવીશીના પહેલા તીર્થંકર થશે. પણ કહે છે કે, ક્ષાયિક સમકિતી અહીંયાં હતા તોય ચિંતા નહોતી કે હું ક્યાં જઈશ? નરકમાં નથી જાતો, હું તો મારી પર્યાયમાં જ ત્યાં રહીશ. આહાહા...! 'શ્રેણિક' રાજા ચોરાશી હજારની વર્ષની સ્થિતિમાં પહેલી નરકમાં છે. ત્યાંથી નીકળીને તીર્થંકર થવાના છે. આવતી ચોવીશીના પહેલા તીર્થંકર (થવાના), પણ કહે છે કે, ઇ નરકમાં નથી. આહાહા...!

એક પ્રશ્ન થયો હતો, ભાઈ! 'લાલભાઈ'! 'શ્રીમદ્'ને એક જણાએ પ્રશ્ન કર્યો કે, 'શ્રીકૃષ્ણ' ક્યાં છે? ઓલુ બહારનું સાંભળેલું હોય ને. (કહ્યું), 'શ્રીકૃષ્ણ' આત્મામાં છે.

મુમુક્ષુ :- જ્ઞાનીનું ઇ જ કામ હોય.

ઉત્તર :- ઓલું બહારની સ્થિતિનું વર્ણન છે ને. આહાહા...! આવો પ્રશ્ન કર્યો. 'શ્રીમદ્'ને કોઈએ પ્રશ્ન કર્યો, એમ કે ઓલું બહારનું સાંભળે ને કે આ પ્રમાણે પાપ બાંધ્યા હતા ને નરકમાં ગયા છે. એટલે (પૂછ્યું) 'શ્રીકૃષ્ણ' ક્યાં છે? તો કહ્યું, 'શ્રીકૃષ્ણ' આત્મામાં છે. આહાહા...! નરકના ક્ષેત્રમાં પણ નથી, એ તો આત્મામાં છે. આહાહા...!

સમ્યગ્દષ્ટિ જ્ઞાની દેહ છોડીને કદાચિત્ નરકનું આયુષ્ય બંધાઈ ગયું હોય ને નરકમાં જાય તો એ નરકમાં નથી, ત્યાં તો આત્મામાં છે. આહાહા...! સમજાણું? આહાહા...! કોઈ સમ્યગ્દષ્ટિ હોય અને પહેલા તિર્યચનું આયુષ્ય બંધાઈ ગયું હોય પછી એ નરકમાં તો ન જાય, તિર્યચમાં ભોગભૂમિમાં જાય. ત્રણ પલ્લવનું આયુષ્ય અને ત્યાં ત્રણ ગાઉ ઊંચા (થાય). તો કહે છે કે, એ ત્યાં ગયો પણ ત્યાં એ આત્મામાં છે. એ જુગલિયા થયા જ નથી. સમજાણું? આહાહા...! જ્યાં ભગવાન પૂર્ણાનંદનો નાથ સ્વભાવની દૃષ્ટિમાં જ્યાં આવ્યો, આહાહા...! તેમાંથી હટીને રાગમાં કે પરલોકમાં રહે છે? તેમાંથી ખસતા જ નથી, સદા તેમાં જ રહે છે. આહાહા...! એ તો જ્ઞાનની પરિણતિમાં ચંચળ, ચપળ થયા વિના અકંપપણે જ્ઞાનમાં જ્યાંત્યાં રહે છે. આહાહા...! સમજાય છે કાંઈ? ભાઈ! ધર્મ ચીજ કોઈ અલૌકિક છે. આહા...! લોકોએ કલ્પિ રાખ્યું છે અને બધું મનાવ્યું છે (એવું સ્વરૂપ નથી). આહાહા...!

જેણે સમ્યગ્દર્શમાં આખી પૂર્ણાનંદની ચીજને જ્યાં પ્રતીતમાં, અનુભવમાં લીધી તો હવે કહે છે કે, એ રહે છે ક્યાં? તો કહે છે, એ પોતામાં રહે છે. સ્વર્ગમાં ગયા એ તો વ્યવહારથી કથન છે. પોતામાં રહ્યા છે. નરકમાં ગયા? તો કહે છે, ના. એ પોતામાં છે. તિર્યચમાં ગયા? સમકિતીને આયુષ્ય બંધાઈ ગયું હોય તો તિર્યચમાં જુગલિયામાં જાય છે. તો કહે છે, ત્યાં પણ આત્મામાં છે. આહાહા...! સમજાણું? આ પ્રશ્ન પૂછ્યો હતો, ખબર છે? 'ચેતનજી'! 'શ્રીમદ્'ને પૂછ્યો હતો. બહારમાં એવી વાત આવે ને કે નરકમાં ગયા છે. એવો જવાબ આપ્યો, પ્રભુ! સાંભળ, 'શ્રીકૃષ્ણ' સમકિતી ધર્માત્મા હતા. આહાહા...! એ જ્યાં છે ત્યાં આત્મામાં છે. આહાહા...! આવ્યું કે નહિ આ? આ લોક ને પરલોકની ચિંતા જ નથી. આ

લોક ને પરલોક બધો મારો આ છે. ચિદ્ધન આત્મા આ લોક અને પર નામ પ્રધાન પરલોક આ છે. આહા...! આવી વાતું છે, બાપુ! આકરી વાતું, ભાઈ! દુનિયાના માણસો અત્યારે ક્યાંય બિચારા રખડતા પડ્યા છે. એને હજી ધર્મ શું ને કેમ થાય, એની ખબરું ન મળે. આહાહા...! એ મરીને ક્યાંય જાશે રખડતા. આહા...!

અહીં કહે છે, આહાહા...! ‘જ્ઞાની જાણે છે કે—આ ચૈતન્ય જ મારો એક, નિત્ય લોક છે...’ આહા...! ધ્રુવ મારો લોક છે એમ જાણે છે પર્યાય પણ ધ્રુવ મારો લોક છે (એમ જાણે છે). સમજાણું? નિત્યાનંદ પ્રભુ શાશ્વત વસ્તુ એ મારો લોક છે એમ પર્યાય જાણે છે. આહાહા...! ‘નિત્ય લોક છે કે જે સર્વ કાળે પ્રગટ છે.’ ધ્રુવ વસ્તુ તો સદા કાળ વ્યક્ત પ્રગટ જ વસ્તુ છે. આહાહા...! એ તો પર્યાયની અપેક્ષાએ પર્યાયને વ્યક્ત કહીએ તો એને અવ્યક્ત કહીએ. પણ એ વસ્તુ તરીકે જુઓ તો પોતાની અપેક્ષાએ વ્યક્ત પ્રગટ નિત્ય વસ્તુ છે. ધ્રુવ શાશ્વત પ્રગટ.. પ્રગટ.. પ્રગટ. આહાહા...! હેં?

મુમુક્ષુ :- પ્રગટ એટલે હયાતી.

ઉત્તર :- હયાતી. આહાહા...! હયાતી નહિ, પ્રગટ જ વસ્તુ પ્રગટ જ છે. એમ. એની કાયમી ચીજ વ્યક્ત પ્રગટ છે. પર્યાયની અપેક્ષાએ એને અવ્યક્ત કહ્યું એ બીજી અપેક્ષા પણ વસ્તુ તરીકે જે છે એ તો પ્રગટ વસ્તુ છે કે નહિ? છે કે નહિ? તો છે તો પ્રગટ છે. ઢંકાયેલી છે? આહાહા...! આકરી વાતું, ભાઈ! અત્યારના માણસો કરતા બહુ ફેર છે, ભાઈ! દુનિયાની બધી ખબર નથી? આહાહા...!

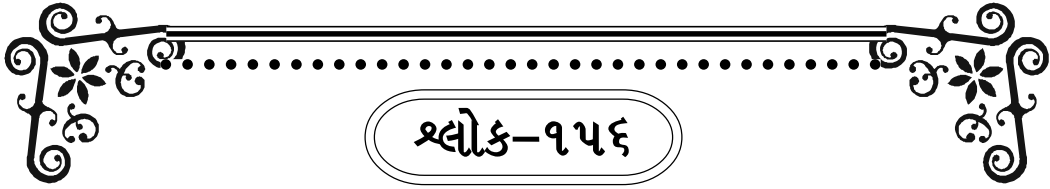
‘સર્વ કાળે પ્રગટ છે.’ સદા કાળ વ્યક્ત જ છે. આહાહા...! ધ્રુવ સદા કાળ છે. ‘આ સિવાયનો બીજો કોઈ લોક મારો નથી.’ એ સિવાય કોઈ બીજી ચીજ મારી છે, એવી કોઈ ચીજ છે નહિ. ‘આ મારો ચૈતન્યસ્વરૂપ લોક તો કોઈથી બગાડ્યો બગડતો નથી.’ આહાહા...! ધ્રુવ ભગવાનઆત્મા કોનાથી બગડે? આહાહા...! ‘આવું જાણતા જ્ઞાનીને આ લોકનો કે પરલોકનો ભય ક્યાંથી હોય? કદી ન હોય. તે તો પોતાને સ્વાભાવિક જ્ઞાનરૂપ..’ ચૈતન્યરૂપ, જ્ઞાયકરૂપ ‘જ અનુભવે છે.’ બહુ ઝીણું, બાપુ! કહો, આ સમજાણું કે નહિ? એ.. ‘નદુ’. આ ધંધો-બંધો હું નહિ, એમ કહે છે. આ ધંધા સંબંધીનો રાગ થાય એ પણ હું નહિ.

મુમુક્ષુ :- મુદ્દો ન આવ્યો.

ઉત્તર :- હું નહિ, એટલે ચૈતન્ય તે હું. દુકાને બેસે ને પછી આ બધી વ્યવસ્થા કરું છું ને આ કરું છું, પણ એ તારી ચીજ નથી તો તું વ્યવસ્થા ક્યાંથી કરે? સમજાણું? ઝીણી વાત, ભાઈ! વીતરાગ... વીતરાગ પરમાત્મા જિનેશ્વરદેવ, તેમના માર્ગની પદ્ધતિ કોઈ અલૌકિક છે. અત્યારે તો લૌકિક જેવું, લોક જેવું આમ સ્થૂળ કરી નાખ્યું. આહા...! આ પૂજા કરી ને ભક્તિ કરી ને જાત્રા કરી, થઈ ગયો ધર્મ. અરે...! ધૂળેય નથી, સાંભળને. આહા...! ધર્મી એવો ભગવાન પોતાના ધર્મને સંભાળે નહિ અને રાગ ને પરને સંભાળવા જાય... આહાહા...!

એ તો મિથ્યાદષ્ટિ છે. આહાહા..!

‘પોતાને સ્વાભાવિક જ્ઞાનરૂપ જ...’ ભાષા છે? હૈં? એ તો [સઃ સ્વયં સતતં નિશ્શઙ્કઃ સહજં જ્ઞાનં સદા વિન્દતિ] આહા..! એ એક વાત કરી. એક કળશમાં બે વેદનાને ઊડાડી દીધી-આ લોક ને પરલોક. સાત ભય છે ને? એકમાં બે ભયને ઊડાડી દીધા. હવે વેદના રહી. શરીરમાં રોગ થાય તો એ આત્માની વેદના છે? એ તો જડની દશા, આ તો માટી છે. રોગ કહેવું એ પણ એક અપેક્ષિત વાત છે. બાકી તો પદાર્થની અવસ્થા તે પણ થઈ છે, એ તો જ્ઞાનમાં પરજોય તરીકે જાણવા લાયક છે. આહાહા..! રોગ કહેવો કોને? એ તો નિરોગ અવસ્થાની અપેક્ષાએ રોગ કહેવાય. બાકી રોગની પર્યાય, પરમાણુની પર્યાયની અવસ્થા તે કાળની તેવી છે. આહાહા..! બહુ ફેર. હૈં? અત્યારે ચાલતો માર્ગ અને આ કહેવું. આહાહા..! અરે...! વીતરાગ પરમાત્મા જિનેશ્વરદેવના પોકાર છે. ત્રણલોકના નાથની વાણીમાં, દિવ્યધ્વનિમાં આ આવ્યું, એ આ વાત છે. આહા..!

શ્લોક-૧૫૬

(શાર્દૂલવિક્રીડિત)

एषैकैव हि वेदना यदचलं ज्ञानं स्वयं वेद्यते
निर्भेदोदितवेद्यवेदकबलादेकं सदानाकुलैः ।
नैवान्यागतवेदनैव हि भवेत्तद्भीः कुतो ज्ञानिनो
निशङ्कः सततं स्वयं स सहजं ज्ञानं सदा विन्दति ॥१५६॥

હવે વેદનાભયનું કાવ્ય કહે છે :-

શ્લોકાર્થ :- [નિર્ભેદ-ઉદિત-વેદ્ય-વેદક-બલાત્] અભેદસ્વરૂપ વર્તતા વેદ્ય-વેદકના બળથી (અર્થાત્ વેદ્ય અને વેદક અભેદ જ હોય છે એવી વસ્તુસ્થિતિના બળથી) [યદ્ એકં અચલં જ્ઞાનં સ્વયં અનાકુલૈઃ સદા વેદ્યતે] એક અચળ જ્ઞાન જ સ્વયં નિરાકુળ પુરુષો વડે (-જ્ઞાનીઓ વડે) સદા વેદ્ય છે, [ઇષા એકા એવ હિ વેદના] તે આ એક જ વેદના (જ્ઞાનવેદન) જ્ઞાનીઓને છે. (આત્મા વેદનાર છે અને જ્ઞાન વેદાવાયોગ્ય છે.) [જ્ઞાનિનઃ અન્યા આગત-વેદના એવ હિ ન એવ ભવેત્] જ્ઞાનીને બીજી કોઈ આવેલી (-પુદ્ગલથી થયેલી) વેદના હોતી જ નથી, [તદ્-ભીઃ કુતઃ] તેથી તેને વેદનાનો ભય ક્યાંથી હોય ? [સઃ

स्वयं सततं निश्शङ्कः सहजं ज्ञानं सदा विन्दति] તે તો પોતે નિરંતર નિઃશંક વર્તતો થકો સહજ જ્ઞાનને સદા અનુભવે છે.

ભાવાર્થ :- સુખદુઃખને ભોગવવું તે વેદના છે. જ્ઞાનીને પોતાના એક જ્ઞાનમાત્ર સ્વરૂપનો જ ભોગવવો છે. તે પુદ્ગલથી થયેલી વેદનાને વેદના જ જાણતો નથી. માટે જ્ઞાનીને વેદનાભય નથી. તે તો સદા નિર્ભય વર્તતો થકો જ્ઞાનને અનુભવે છે. ૧૫૬.

શ્લોક-૧૫૬ ઉપર પ્રવચન

૧૫૬ (કળશ), વેદના ભય.

(શાર્દૂલવિક્રીડિત)

एषैकैव हि वेदना यदचलं ज्ञानं स्वयं वेद्यते
निर्भेदोदितवेद्यवेदकबलादेकं सदानाकुलैः ।
नैवान्यागतवेदनैव हि भवेत्तद्भीः कुतो ज्ञानिनो
निश्शङ्कः सततं स्वयं स सहजं ज्ञानं सदा विन्दति॥१५६॥

[નિર્ભેદ-ઉદિત-વેદ્ય-વેદક-બલાત્] ‘અભેદસ્વરૂપ વર્તતા વેદ્ય-વેદકના બળથી (અર્થાત્ વેદ્ય અને વેદક અભેદ જ હોય છે...’ શું કહે છે? કે, આત્મા વેદનાર અને આત્માની વેદના. અનુભવવું વેદન કરનાર અને એનું અનુભવવું વેદન. વેદ્ય-વેદક અભેદમાં હોય છે. આહાહા...! છે? આહાહા...! ઈ ઓલામાં આવી ગયું, નહિ? ૨૧૬ ગાથા. વેદ્ય-વેદક. પરનો વેદ્ય-વેદક નથી, આત્માનો વેદ્ય-વેદક છે. આહાહા...! ૨૧૬. વેદ્ય (એટલે) વેદવા યોગ્ય અને વેદક અભેદ હોય છે. વેદવા યોગ્ય પણ આનંદ અને વેદવાવાળો આત્મા. આહાહા...! ‘(એવી વસ્તુસ્થિતિના બળથી)...’ શું કહ્યું? ભગવાનઆત્મા વેદનાર અને વેદન યોગ્ય પોતાની અનુભવ દશા. આનંદની દશા વેદવા યોગ્ય અને વેદવાવાળો આત્મા. ખરેખર તો બધી પર્યાય છે. સમજાણું? આહા...!

નિર્મળપર્યાય વેદવાવાળી અને નિર્મળ પર્યાય વેદવા યોગ્ય. આત્મા તો ધ્રુવ છે. અપેક્ષાથી કહે છે. આહાહા...! એ તો આવી ગયું છે, નહિ? અલિંગગ્રહણનો વીસમો બોલ. આત્મા વેદનમાં પોતાની પર્યાયને વેદે છે તે આત્મા (છે). એ આત્મા વેદનમાં ધ્રુવને વેદતો નથી. અરે...! આવી વાતું હવે. અલિંગગ્રહણમાં આવ્યું હતું ને? વસ્તુ અખંડાનંદ પ્રભુ, તેની દષ્ટિ થઈ તો વેદવા યોગ્ય દશા વીતરાગી થઈ. શાંતિ અને અકષાયી પરિણતિ થઈ તે વેદવા યોગ્ય અને વેદવાવાળો એ આત્મા. એ તો અભેદની અભેદની વાત છે. આહાહા...! વેદવાવાળો આત્મા અને રાગ વેદવા યોગ્ય, એ વસ્તુમાં નથી. આહાહા...! વેદવાવાળો આત્મા અને રોગ વેદવા યોગ્ય, એ આત્મામાં નથી. રાગ વેદવા લાયક અને વેદવાવાળો આત્મા, એવું આત્મામાં

નથી. આવી વાતું હવે. ક્યાં જાવું માણસને આમાં? બિચારા.. આહાહા..!

અંદર પ્રભુ તું મહાપ્રભુ મહાત્મા છો, પરમાત્મા છો, વીતરાગ છો. એ તારી ચીજ છે. વીતરાગ સ્વરૂપની મૂર્તિ પ્રભુ ચૈતન્ય પ્રતિમા છે. એ વેદવાવાળો અને એની નિર્મળ જાત તે વેદવા યોગ્ય. પણ આત્મા વેદવાવાળો અને રાગ વેદવા યોગ્ય, વસ્તુમાં નથી. આત્મા વેદવાવાળો અને રાગ વેદવા યોગ્ય (એ) વસ્તુમાં નથી. આરે..! આવી વાતું. જે સાંભળેલું હોય એનાથી બીજી જાત. માથાકૂટ બધી. આહાહા..! ભાઈ! તેં સત્યને સાંભળ્યું નથી. આહા..! ‘તત્ પ્રીતિ ચિત્તેન્ વાર્તાડપિ શ્રુતાઃ’ એ વાર્તા સાંભળી નથી, કહે છે અને જેણે આવી વાત પ્રેમથી, રુચિથી સાંભળી એને અત્ય કાળમાં મોક્ષ થયા વિના રહેતો નથી. આહાહા..! છે ને, આવે છે ને ઈ? આહાહા..!

‘(વેદ અને વેદક અભેદ જ હોય છે)...’ શું કહ્યું ઈ? અનુભવ કરનાર અને અનુભવવા યોગ્ય આત્મા જ છે. અનુભવ કરનાર આત્મા અને રાગ અનુભવ કરવા યોગ્ય એમ છે નહિ. એવો ભેદ છે નહિ. આરે.. આરે..! આવી વાત. હજી એકડાની ખબર ન મળે બિચારાને એમાં આવી વાતું. શું થાય? બાપુ! આ તો હજી ધર્મનો એકડો છે. આહાહા..! વેદ નામ વેદવા યોગ્ય અને વેદક કરનાર અભેદ જ હોય છે. એનો એ આત્મા વેદવાવાળો અને આત્મા વેદવા યોગ્ય. આહાહા..! આનંદની દશા વેદવા યોગ્ય અને આત્મા વેદવાવાળો. પણ આત્મા વેદવાવાળો અને રાગ વેદવા યોગ્ય, (એવું) વસ્તુમાં નથી. સમજાણું? ઓહોહો..! સંતોએ ટૂંકા શબ્દોમાં સત્યને પ્રસિદ્ધ કર્યું છે, સત્યના ડંકા વગાડ્યા છે. આહાહા..! દિગંબર સંતો એટલે ચાલતા સિદ્ધ. આહાહા..! હેં? વેદ-વેદક આત્મા છે. આત્મા આનંદનો વેદવાવાળો અને આનંદનું વેદન કરનાર આત્મા જ છે. આત્મા વેદવાવાળો અને રાગ વેદક છે, એમ છે નહિ. વસ્તુનું સ્વરૂપ એમ નથી. વિશેષ કહેશે...

(શ્રીતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)